

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

VI THỊ KHUYÊN

PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TỰ HỌC CHO HỌC SINH
TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ 12 - TRUNG HỌC PHỔ THÔNG
Ở TỈNH THÁI NGUYÊN

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN - 2020

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

VI THỊ KHUYÊN

**PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TỰ HỌC CHO HỌC SINH
TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ 12 - TRUNG HỌC PHỔ THÔNG
Ở TỈNH THÁI NGUYÊN**

Ngành: Lí luận và phương pháp dạy học bộ môn Địa lí
Mã số: 8.14.01.11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: TS. VŨ VÂN ANH

THÁI NGUYÊN - 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi dưới sự hướng dẫn của TS. Vũ Văn Anh. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn này là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất kì công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2020

Tác giả luận văn

Vi Thị Khuyên

LỜI CẢM ƠN

Trước hết, tác giả luận văn xin bày tỏ lòng kính trọng và biết ơn sâu sắc đến TS. Vũ Văn Anh, người đã tận tình chỉ bảo và hướng dẫn tác giả trong suốt quá trình nghiên cứu và thực hiện đề tài luận văn này.

Tác giả luận văn xin chân thành cảm ơn các thầy, cô giáo trong khoa Địa lí, Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên; phòng Đào tạo, thư viện Nhà trường đã tạo mọi điều kiện thuận lợi giúp tác giả hoàn thành luận văn này.

Tác giả xin chuyển lời cảm ơn đến Ban giám hiệu, các thầy, cô giáo các trường THPT trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên: Trường THPT Gang Thép, trường THPT Dương Tự Minh và trường THPT Phú Lương đã tạo mọi điều kiện thuận lợi cho tác giả thực nghiệm sư phạm và hoàn thành luận văn.

Cuối cùng, tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã chia sẻ những khó khăn, cố vũ, động viên và tạo những điều kiện thuận lợi nhất cho tác giả hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2020

Tác giả luận văn

Vi Thị Khuyên

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT.....	vi
DANH MỤC BẢNG BIỂU, HÌNH.....	vii
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu	2
3. Mục tiêu và nhiệm vụ nghiên cứu	5
4. Đối tượng nghiên cứu và phạm vi nghiên cứu	6
5. Quan điểm và phương pháp nghiên cứu.....	6
6. Đóng góp của đề tài	9
7. Cấu trúc đề tài.....	9
NỘI DUNG	10
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TỰ HỌC CHO HỌC SINH TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ 12	10
1.1. Cơ sở lý luận.....	10
1.1.1. Các khái niệm cơ bản	10
1.1.2. Phân loại năng lực	18
1.1.3. Các thành tố năng lực tự học trong dạy học Địa lí ở các trường THPT .	19
1.1.4. Các yếu tố tác động đến phát triển năng lực tự học Địa lí của học sinh .	24
1.2. Cơ sở thực tiễn về phát triển năng lực tự học cho học sinh trong dạy học Địa lí 12 -THPT	28
1.2.1. Mục tiêu, nội dung và cấu trúc chương trình Địa lí lớp 12 - Trung học phổ thông	28
1.2.2. Đặc điểm tâm sinh lí và nhận thức của học sinh lớp 12 về năng lực tự học của HS THPT.....	31
1.2.3. Thực trạng dạy học theo định hướng phát triển năng lực tự học trong dạy học Địa lí 12 - THPT	33
Tiểu kết chương 1	34

Chương 2. TỔ CHỨC DẠY HỌC NHẪM PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TỰ HỌC CHO HỌC SINH TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ 12 - TRUNG HỌC PHỔ THÔNG TỈNH THÁI NGUYÊN	35
2.1. Nguyên tắc của việc phát triển năng lực tự học cho học sinh trong dạy học Địa lí 12 - THPT tỉnh Thái Nguyên	35
2.2. Các biện pháp phát triển năng lực tự học cho HS trong dạy học Địa lí ở trường THPT	36
2.2.1. Một số yêu cầu khi tiến hành các biện pháp phát triển năng lực tự học cho HS trong dạy học Địa lí ở trường THPT	36
2.2.2. Các biện pháp phát triển NLTH cho HS trong dạy học ĐL ở trường THPT ..	37
2.3. Hệ thống tiêu chí đánh giá năng lực tự học cho học sinh trong dạy học Địa lí 12 - THPT tỉnh Thái Nguyên.	54
2.3.1. Các nguyên tắc xây dựng bộ tiêu chí đánh giá NLTH	54
2.3.2. Quy trình xây dựng bộ tiêu chí đánh giá NLTH môn ĐL cho HS	54
2.3.3. Một số tiêu chí đánh giá NLTH môn ĐL cho HS trong bài cụ thể	55
2.4. Thiết kế một số kế hoạch dạy học về phát triển năng lực tự học cho học sinh qua dạy học Địa lí 12 - Trung học phổ thông	57
2.4.1. Những nội dung có thể tổ chức dạy học phát triển năng lực tự học cho học sinh trong chương trình Địa lí lớp 12 - Trung học phổ thông	57
2.4.2. Một số kế hoạch dạy học phát triển năng lực tự học cho học sinh trong dạy học Địa lí 12 - THPT	62
Tiểu kết chương 2	63
Chương 3. THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM	64
3.1. Mục đích, nguyên tắc thực nghiệm	64
3.1.1. Mục đích thực nghiệm	64
3.1.2. Nguyên tắc tiến hành thực nghiệm	64
3.2. Nội dung thực nghiệm	65
3.2.1. Đối tượng và địa bàn thực nghiệm	65
3.2.2. Nội dung thực nghiệm	65

3.3. Tổ chức thực nghiệm.....	65
3.3.1. Thời gian thực nghiệm.....	65
3.3.2. Chọn trường, lớp, giáo viên thực nghiệm.....	65
3.3.3. Phương pháp thực nghiệm.....	66
3.3.4. Đánh giá kết quả học tập Địa lí của học sinh lớp thực nghiệm.....	68
3.4. Kết quả thực nghiệm.....	69
3.4.1. Bài thực nghiệm số 1	69
3.4.2. Bài thực nghiệm số 2	71
3.5. Đánh giá kết quả thực nghiệm.....	72
3.5.1. Đánh giá về mặt định lượng	72
3.5.2. Đánh giá về mặt định tính.....	73
3.5.3. Kết quả khảo sát năng lực tự học sau khi TNSP.....	73
3.5.4. Thăm dò ý kiến của GV về các biện pháp sư phạm đã đề xuất thông qua giáo án thực nghiệm sư phạm	74
Tiểu kết chương 3	76
KẾT LUẬN	77
TÀI LIỆU THAM KHẢO	79
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Từ viết tắt	Viết đầy đủ
ĐL	Địa lí
GD & ĐT	Giáo dục và đào tạo
GV	Giáo viên
HS	Học sinh
KNTH	Kĩ năng tự học
NL	Năng lực
NLTH	Năng lực tự học
NXB	Nhà xuất bản
PPDH	Phương pháp dạy học
SGK	Sách giáo khoa
TN	Thực nghiệm
TNSP	Thực nghiệm sư phạm
THCS	Trung học cơ sở
THPT	Trung học phổ thông
TH	Tự học
ĐC	Đối chứng

DANH MỤC BẢNG BIỂU, HÌNH

Bảng:

<i>Bảng 2.1.</i>	Các mức độ đánh giá hoàn thành nhiệm vụ học tập của học sinh....	49
<i>Bảng 2.2.</i>	Quy trình luyện tập KN TH của HS và những tác động của GV....	50
<i>Bảng 2.3.</i>	Đặc điểm các miền tự nhiên Việt Nam	51
<i>Bảng 2.4.</i>	Tiêu chí đánh giá năng lực tự học cho HS trong dạy học môn Địa lí 12 - THPT qua bài học.....	55
<i>Bảng 2.5.</i>	Một số nội dung có thể tổ chức dạy học phát triển năng lực tự học cho học sinh trong dạy học Địa lí 12 - Trung học phổ thông...	58
<i>Bảng 3.1.</i>	Danh sách trường, lớp tham gia thực nghiệm sư phạm.....	66
<i>Bảng 3.2.</i>	Danh sách giáo viên dạy thực nghiệm	66
<i>Bảng 3.3.</i>	Điều tra khảo sát năng lực tự học sinh	68
<i>Bảng 3.4.</i>	Kết quả của HS nhóm TN, ĐC trước khi TNSP	69
<i>Bảng 3.5.</i>	Kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 1	70
<i>Bảng 3.6.</i>	Tỉ lệ xếp loại kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 1	70
<i>Bảng 3.7.</i>	Kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 2	71
<i>Bảng 3.8.</i>	Tỉ lệ xếp loại kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 2	71
<i>Bảng 3.9.</i>	Kết quả của HS nhóm TN, ĐC trước khi TNSP và sau khi TNSP.	74
<i>Bảng 3.10.</i>	Điều tra GV về nội dung bài học TNSP	75
<i>Bảng 3.11.</i>	Điều tra HS về các tiết học trong quá trình TNSP.....	75

Hình:

<i>Hình 1.1.</i>	Sơ đồ biểu hiện của người có năng lực tự học.....	13
<i>Hình 3.1.</i>	Biểu đồ tỉ lệ xếp loại kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 1 của lớp thực nghiệm và lớp đối chứng	70
<i>Hình 3.2.</i>	Biểu đồ tỉ lệ xếp loại kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 2 của lớp thực nghiệm và lớp đối chứng	72

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Nghị quyết hội nghị Trung ương 8 khóa XI về đổi mới căn bản, toàn diện Giáo dục và đào tạo đã xác định: *“Tiếp tục đổi mới mạnh mẽ phương pháp dạy và học theo hướng hiện đại; phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo và vận dụng kiến thức, kỹ năng của người học; khắc phục lối truyền thụ áp đặt một chiều, ghi nhớ máy móc. Tập trung dạy cách học, cách nghĩ, khuyến khích tự học, tạo cơ sở để người học tự cập nhật và đổi mới tri thức, kỹ năng, phát triển năng lực”*; *“Phải đổi mới phương pháp giáo dục, đào tạo, khắc phục lối truyền thụ một chiều, rèn luyện thành nếp tư duy sáng tạo cho người học, đảm bảo điều kiện và thời gian TH, tự nghiên cứu”* [21].

Chiến lược phát triển giáo dục giai đoạn 2011- 2020 ban hành kèm theo Quyết định 711/QĐ-TTg ngày 13/6/2012 của Thủ tướng Chính phủ chỉ rõ: *“Tiếp tục đổi mới phương pháp dạy học và đánh giá kết quả học tập, rèn luyện theo hướng phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo và năng lực tự học của người học”* [2].

Yêu cầu của đổi mới PPDH là phải sử dụng các PPDH phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động sáng tạo, bồi dưỡng phương pháp TH của HS. Việc TH, tự đào tạo ngày càng có vai trò quan trọng đối với giáo dục nói chung và nhu cầu nắm vững tri thức của mỗi cá nhân nói riêng. Việc tìm ra các biện pháp hữu hiệu tổ chức có hiệu quả hoạt động TH để trang bị cho người học NLTH là nhu cầu bức thiết và mang ý nghĩa chiến lược đối với lợi ích trước mắt và lâu dài của ngành Giáo dục nói riêng và quốc gia nói chung.

Địa lí là môn học phản ánh chân thực nhất về các sự vật, hiện tượng tự nhiên và kinh tế - xã hội đã và đang xảy ra. Chính vì thế, có những kiến thức, thông tin Địa lí HS có thể tự nắm bắt thông qua khả năng quan sát, thu thập thông tin từ mọi người hoặc trên mạng thông tin. Đặc biệt là đối với chương trình Địa lí lớp 12 chủ yếu cung cấp cho các em kiến thức về Địa lí